

21

Març
2010

Butlletí de l'Arxiu
Municipal de Cambrils

L'Arxiu t'informa

L'àlbum de fotografies de la família Dolsa

Aquest hivern ha ingressat al fons de l'Arxiu Municipal de Cambrils (AMCAM) un àlbum de fotografies datable cap al 1900 i procedent de la família Dolsa. Ha estat localitzat en una llibreria antiquària de Vic gràcies a la col·laboració de Manel Tarés i de Rosa Maria Fusté.

L'àlbum conté 177 fotografies que mostren retrats dels diferents membres de la família, escenes de vida quotidiana al seu xalet, les persones que treballaven per a ells, nombrosos indrets de Cambrils i també poblacions properes que visitaven.

Els Dolsa

La família Dolsa procedia de la Canonja i formava part dels cercles socials i culturals de posició més elevada de Barcelona. A Cambrils es van fer construir un xalet a la Llosa (avui engolit per la mar) i una casa al carrer Major.

A les imatges hi apareixen els diferents membres de la família, especialment els psiquiatres Tomàs Dolsa Ricart i Lluís Dolsa Ramon, pare i fill. També es veuen sovint els fills i néts, en actituds quotidianes i espontànies.

Cambrils el 1900

Aquest àlbum ens ajudarà a conèixer millor l'evolució urbanística de Cambrils a inicis del segle xx, ja que mostra alguns indrets de Cambrils que van sofrir importants transformacions pocs anys després. Gràcies a aquestes imatges hem pogut veure per primer cop el portal del Joc, a la vila, o el portal que tancava el barri de la Platja.

També s'hi veuen elements que encara avui formen part del patrimoni arquitectònic de Cambrils, com la torre del Port, la torre del Llimó, el portal del carrer Major (aparedat per evitar les rierades), el molí de les Tres Eres, l'estació del tren o l'escola dels *Hermanos*.

Dues de les fotografies que conté l'àlbum. A dalt, Tomàs Dolsa Ricart (primer per la dreta) amb dos companys de tertúlia, a casa seva. A baix, el Portal del Joc, una de les portes d'entrada de la vila, al començament del carrer de l'Hospital; davant, la riera d'Alforja.

AMCAM, Núm. Reg. 9525-1-155 i 9525-1-074.

Dimecres 2 de juny, projecció comentada

Després del seu ingrés, l'àlbum s'ha instal·lat al dipòsit de l'Arxiu Municipal de Cambrils (AMCAM), on es conservarà en les condicions de conservació adequades. Alhora, s'està descrivint i digitalitzant.

Qui vulgui consultar-lo es pot adreçar a les instal·lacions de l'AMCAM. A més, el dia 2 de juny tothom que ho desitgi podrà veure les imatges a la Sala d'Actes del Centre Cultural, ja que se'n farà una projecció comentada.

El moixó que apareix a la capçalera d'aquest butlletí reproduïx una il·lustració del *Llibre d'ordinacions* de 1525-1889, del fons de l'Ajuntament de Cambrils. Es troba a la part interior de les cobertes del llibre i, possiblement, va ser dibuixat per un dels escriptors que van intervenir en algun moment de la seva redacció.

Aquest tipus d'esbossos són relativament habituals en els llibres d'època medieval i moderna. Ens permeten conèixer aspectes de la vida quotidiana dels qui els escrivien o els utilitzaven.

Presència de grallers a les festes majors de Cambrils entre 1939 i 1954 (II)

Àngel Vallverdú Rom

A la primera part de l'article vam aportar un seguit de notícies sobre els grallers que van participar a les festes cambrilenques des d'inicis del segle xx fins a la primera postguerra.

Véiem que des de 1940 a 1943 els grallers contractats van ser el grup *Els Pelegrins*, de Bellvei del Penedès, encapçalats per Josep Mañé Torrent. Tot i la penúria econòmica del moment, l'Ajuntament no estalviava despeses en la contractació de músics, no únicament per distreure la població dels seus problemes sinó també per acusar el règim republicà d'haver eliminat les antigues tradicions. Ara bé, als grallers se'ls reservava una funció secundària, ja que se'ls apartava de funcions protocolàries i se'ls assignava només l'acompanyament de gegants i nanos.

Els Astons

Després del parèntesi de 1944-45, segurament a conseqüència de la mort de Josep Mañé Torrent i la desaparició d'*Els Pelegrins*, el 1946 un nou grup de renom irromp a la festa major cambrilenca. Es tracta dels vendrellencs *Els Astons*, capitanejats per Josep Mercader que signarà els rebuts cada any fins 1949.

Constatem ja de bon començament que el grup *Els Astons* eren una formació més àmplia que la dels *Pelegrins*, ja que portaven tres gralles i una caixa. A més, per les fotografies que hem pogut observar d'ambdós grups veiem que els primers portaven gralles de les anomenades llargues o toves (més llargues i amb claus), mentre que els segons ho feien en aquells anys amb la tradicional gralla seca.

El Astons ha estat un dels grups de grallers més coneguts durant el segon terç de segle XX.^{1*} L'apel·latiu és degut al renom del seu fundador, Josep Mercader Ramon, fill del Mas de l'Astó, a Sant Vicenç de Calders (Baix Penedès). En marxar d'*Els Pelegrins* el 1928, funda el seu propi grup que estarà actiu fins a 1962. Durant aquests trenta-quatre anys de funcionament hi hagué contínues reestructuracions que van propiciar el pas de diversos intèrprets per la colla, tònica que era freqüent en moltes de les formacions que ens ocupen.

Entre 1946 i 1949, el grup era format per Josep Mestre Mestre (*Carnisser de Roda*) com a graller primer, Josep Mercader Ramon (*Astó*) com a graller segon, Josep Amorós Marrugat (*Ros de l'Arboç*) com a graller tercer

o baix i Marçal Sonet Ilari (*Marcalet*) al timbal. En canvi, com veurem tot seguit, el 1954 van venir només tres músics que, sempre segons Fontanals, devien ser Albert Jané Pascual (*Carbassó*) com a graller primer, Josep Mercader com a graller segon i Jacint Plana Plana com a timbaler. Sigui quina sigui la situació, Josep Mercader serà qui anirà al capdavant del grup.

Gralla de començaments del segle xx, de l'espluguí Joan Torrell Òdena. Agraïm a Magda Civit haver-nos permès d'accedir-hi. Foto: Àngel Vallverdú

De 1946 a 1954

El catxet dels *Astons* era força més alt que el dels seus predecessors: concretament, 750 pessetes el 1946,² a les quals hem de sumar-hi les 775'05 ptes. per la pensió de 4 persones del 7 al 10 de desembre, que es va pagar a la Fonda Parreu³. No consta cap altra despesa al respecte, per la qual cosa hem d'entendre que el desplaçament, les menjades i el beure es va cobrir amb aquestes dues notes.

L'any següent les condicions devien canviar, ja que el catxet baixa substancialment tot i que algunes dades resulten un tant confuses. Anem a pams. El 20 d'octubre Antonio Cabré presenta una factura per begudes servides durant les festes de la Mare de Déu del Camí i del 12 d'octubre al Consistori i als geganters, de la qual en dedueix 94 ptes com a donatiu per a les gralles⁴. Fa de mal dir si això és degut al fet que hi hagué grallers en alguna d'aquelles festes o bé que anava a compte de la contractació de la festa major de la Puríssima. Dins, hi trobem el pagament que es fa novament a Josep Mercader per un import de 575'75 ptes.⁵ (molt inferior a la de l'any anterior), a la qual haurem de sumar les

¹ La informació que ofereixo a partir d'ara és extreta de Fontanals Argenter, B. *Nosaltres, els Grallers*. Romanya: Escola de Grallers de Sitges, 1996, p. 373-380 i p. 430-439.

² AMCAM. *Cuenta General del Presupuesto*. (1946). Manament de pagament núm. 428. Sig. Top. CV 5-3-7.

³ Ibídem. Factura de la Fonda Parreu.

⁴ AMCAM. *Cuenta General del Presupuesto*. (1947). Factura d'Antonio Cabré. Sig. Top. CV 5-3-7.

⁵ Ibídem. Manament de pagament núm. 446.

30 ptes. pagades a José Piñol per anar-los a buscar a l'estació de Vila-seca⁶, les 189 ptes. de les begudes que els van servir Antonio Cabré (en realitat, 214 menys un donatiu de 25 ptes que fa per als grallers)⁷ i Joan Recasens per valor de 74 ptes⁸. Finalment caldrà afegir-hi les 555'52 ptes. per l'allotjament pagades a la Fonda Parreu⁹. Encara que és menys que el que es va gastar el 1946 tot plegat suma la gens menyspreable xifra de 1424'27 ptes.

Prèviament a aquesta festa major, *Els Astons* havien actuat a les festes del barri del carrer de les Creus coincidint amb l'estrena dels gegants del barri¹⁰.

Resumirem les despeses de la festa major de 1948 de la següent manera: catxet i desplaçaments (rebut signat per José Mercader), 654'20 ptes;¹¹ menjar i allotjament de 4 persones, 370 ptes;¹² begudes, 169'50 ptes.¹³ Total, 1197'70 ptes.

Aquest any constatem com les despeses es tornen a reduir, encara de manera més important que amb respecte a 1946. Això es deu, en bona part, a la disminució dels emoluments dels músics i a menjars i allotjaments ja que van haver de dormir quatre persones en dos llits segons diu la factura d'Amàlia Carreras. Pel que fa al beure la factura d'Antonio Cabré delata un consum d'alcohol molt més moderat que no pas *Els Pelegrins*.

El 1949 clourà un cicle pel que fa a la presència de grallers a les festes majors cambrilenques. De fet, no tornarem a trobar-los fins a les extraordinàries celebracions de 1954. Aquell any, el catxet (rebut signat per José Mercader) va costar 610'70 ptes.¹⁴ i el menjar i allotjament de 4 persones, 392 ptes.¹⁵ Total, 1002'70 ptes. Veiem com l'Ajuntament continua estrenyent-se el cinturó i a les despeses ocasionades per la contractació dels vendrellencs no només s'ha tornat a reduir el catxet sinó que, a més, elimina les begudes.

El nostre periple acabarà l'any 1954, concretament a la festa major de la Immaculada que fou celebrada extraordinàriament pel fet de coincidir amb el primer centenari de la definició del dogma de la Concepció Immaculada de la Verge Maria. Els fastos en commemoració d'aquella efemèride van incloure, entre molts altres, l'estrena d'uns gegants de propietat municipal, l'actuació del ball de bastons, de bandes de música locals i forasteres, de la colla de la Muxerra dels Xiquets de Valls i, no cal dir-ho, de grallers. Com ja he

apuntat anteriorment, van ser *Els Astons* els qui van venir a Cambrils. De la documentació que disposem podem afirmar que van acompanyar, com era costum, els gegants, però no pas assegurar amb rotunditat que també toquessin per als castellers; encara que seria perfectament factible ja que durant força anys van ser els encarregats de tocar per aquesta colla castellera.

Aquell any la formació dels *Astons* s'havia reduït de quatre a tres músics (gralla primera, gralla segona i caixa) i la seva contractació va costar a l'Ajuntament 797 ptes.,¹⁶ a les quals sumarem les 600 que van costar els menjars a la Fonda Parreu¹⁷ i les 96 de les begudes servides per Antonio Cabré¹⁸. En total, 1493 ptes.

Els grallers

Val la pena tancar l'article fent algunes consideracions sobre la figura del graller, específicament en aquell moment.

Tot i que pugui semblar que els grallers siguin bohemis de vida dissoluta que es guanyen la vida tocant, ara aquí, ara allà, enmig d'un ambient festiu i de gatzara, res més lluny de la realitat. Fins a l'arribada de la democràcia i el conseqüent canvi en la idiosincràcia i els usos festius el graller, especialment en l'època que ens ocupa, era algú que treballava en qualsevol feina, generalment de pagès, i que com la majoria de la població patia les mateixes penúries, angúnies i alegries. El graller tenia un segon ofici, el de tocar la gralla allà on se'l requeria a canvi d'un estipendi prèviament pactat. Podia saber solfa o no, però el que sí que és segur és que per aconseguir bones llogues havia d'esforçar-se, assajar, desplaçar-se a distàncies considerables moltes vegades a peu, fer conèixer el seu art als potencials contractants i competir no només amb les altres colles de grallers que existien (poques en aquella època) sinó també amb les bandes, xarangues, orquestrines i societats musicals que els anaven guanyant terreny des de feia ja una colla d'anys.

Ens trobem en una època en que aquesta mena de formacions són les preferides per als acompanyaments protocol·laris i els balls. Els balls amb gralles aniran en franc retrocés, circumscriuint les colles de grallers a la imatge que ha arribat fins pràcticament als nostres dies: acompanyament de danses, entremesos i imatgeria popular. Tot i amb això, el graller, com ja he avançat més amunt, té en el fet de fer sonar la gralla un ofici; un ofici que s'aprèn i que ha de cultivar al llarg del temps, millorant la tècnica, ampliant el repertori i, en definitiva, portant a terme una activitat amb un alt component comercial que, de cap manera, va en perjudici del component artístic.

⁶ *Ibidem*. Rebut signat per José Piñol.

⁷ *Ibidem*. Factura d'Antonio Cabré.

⁸ *Ibidem*. Factura de Juan Recasens Queralt.

⁹ *Ibidem*. Factura Fonda Parreu.

¹⁰ Martí Estrada, G. *Un segle fent ballar gegants. A Quadern Anjub* núm. 3. (desembre 2000). També consultable en línia a www.anjub.net [Consulta: 21 gener 2009]

¹¹ AMCAM. *Cuenta General del Presupuesto* (1948). Manament de pagament núm. 497. Sig. Top. CV 5-3-7.

¹² *Ibidem*. Rebut firmat per Amàlia Carreras.

¹³ *Ibidem*. Factura d'Antonio Cabré.

¹⁴ *Ibidem*. Manament de pagament núm. 502.

¹⁵ *Ibidem*. Rebut firmat per Josefa Salvadó.

¹⁶ AMCAM. *Comisión de fiestas del centenario*. Rebut signat per José Mercadé. Sig. Top. CV 5-1-6.

¹⁷ *Ibidem*. Llista de despeses. Sig. Top. CV 5-1-6. AMCAM.

¹⁸ AMCAM. *Cuenta General del Presupuesto* (1954). Factura d'Antonio Cabré. Sig. Top. CV 5-1-6.

L'Arxiu el 2009

Us presentem un petit resum de l'activitat realitzada per l'Arxiu Municipal de Cambrils durant l'any 2009.

En acabar l'any, l'AMCAM custodiava 7 fons documentals, que en total ocupaven 1.692 metres lineals (ml). Es tracta de tres fons municipals, un fons personal, un fons senyorial i dos fons d'entitats.

Al llarg de l'any, l'AMCAM va rebre 83 ml de documentació procedent dels diferents departaments de l'Ajuntament de Cambrils. També va ingressar documents procedents d'altres persones i institucions; entre altres, es va rebre documentació personal de Joan Gavaldà Aguiló (1928-58), cedida per Maria de la Paz Gavaldà. I 10 particulars van cedir reproduccions de documents personals i familiars:

- Maria Assumpta Cot Gualba: fotografies i filmació del retorn de les despulles del Cardenal Vidal i Barraquer (1978).
- Carlos i Marta Moreno: fotografies dels armats de Cambrils i la botiga de llaminadures Jesús (1930/70).
- Josep Maria Montoya fàbregas: fotografies del bar Maset (1941/71).
- Lluís Font Fortuny: fotografies del bot i a la fàbrica de xarxes (1940/90) i plànol del barri de la Platja (1892).
- Esperança Bru Ferré: fotografies i documents textuais de l'estada de Joan Ferré a Cuba (1895-1907).
- Maria del Mar Valls Fusté: entrevistes i text del treball "La dona cambrilenca a la guerra civil" (2008-09).
- Montserrat Rebull Huguet: fotografies com a pubilla de Cambrils (1972).
- Misericòrdia i Joan Maria Auqué Palau: retrats de Teresa i Antònia Palau Llauredó, infermeres de l'Hospital de Sang de Cambrils (1934).
- Adelaida Moretó Bertran: "Maleses i roques soltes" (s.d.).

El 2009, l'AMCAM va atendre 2.374 comandes de consulta realitzades pels diferents departaments de l'Ajuntament de Cambrils. Pel que fa a la consulta externa, es van atendre 40 usuaris (investigadors, estudiants i públic en general), que en la seva major part acudien a l'arxiu per primera vegada. Aquests usuaris externs van consultar un total de 266 documents i en van reproduir 300, alguns dels quals van ser publicats en una desena de llibres i articles.

Els temes de les consultes van ser molt variats: elements festius de foc, escoles de la II República, ermita de la Mare de Déu del Camí, constitució del primer Ajuntament democràtic, Castlania, immigració arribada de Don Benito, evolució de la vegetació al terme municipal, evolució de la riera d'Alforja, la parròquia de Sant Pere, oficis perduts, Carnaval, inauguració del camp municipal de futbol, masos, guerra civil, franquisme, pobresa de les dones a l'Antic Règim, muralles, estadística d'animals de transport, torre de l'Ermita, etc.

Pel que fa a activitats de divulgació, va participar en l'organització del cicle *Exlliats i desplaçats: víctimes de la guerra civil*. Va continuar col·laborant quinzenalment a Ràdio Cambrils a través de l'espai *Patrimoni col·lectiu*, compartit amb el Museu d'Història de Cambrils. Va continuar preparant la secció *Te'n recordes?*, a la revista del Casal Municipal de la Gent Gran *La Veu del Casal*. I, tal com es va explicar en el número 20 d'aquest butlletí, es van realitzar visites guiades als alumnes de l'IES Ramon Berenguer IV, del CEIP Cambrils i de l'IES Cambrils.

Activitats

L'oci i el mar

Torre del Port de Cambrils

Fins al 16 de maig de 2010. Horari de visita: dissabtes d'11 a 14h i de 17 a 20h; diumenges i festius d'11 a 14h.

Informació: Museu d'Història de Cambrils (Tel. 977 794528).

Exposició itinerant produïda pel Museu Marítim de Barcelona. Aplega 36 fotografies en blanc i negre de gran format que mostren l'evolució de l'oci i l'esbarjo a la mar des d'inicis del segle xx.

Forma part de la sèrie *Catalunya marítima. Crònica en blanc i negre (1880-1980)*, que pretén donar a conèixer el lligam amb la mar que sempre ha tingut la gent de les nostres costes.

Dies de llibres

Diferents llocs de Cambrils.

Fins al 30 d'abril de 2010.

Informació: Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Cambrils (Tel. 977 36 84 84).

Mercat de llibres i roses, presentacions de llibres, actes poeticomusicals, teatre, visita guiada a la biblioteca, taller de sensibilització sobre la llengua, ballada de sardanes, espectacle infantil, pel·lícules de llibre...

Podeu veure el programa complet a www.cambrils.cat

Arxiu Municipal de Cambrils

Plaça de l'Ajuntament, núm. 4. 43850 CAMBRILS.
Tel. 977 794 579, ext. 216. www.cambrils.org, arxiu@cambrils.cat
Horari: Dilluns, dijous i divendres de 9.30 a 14.30
Dimarts i dimecres de 9.30 a 14.30 i de 16 a 19

